

УДК 347.626.4; 347.78
DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.5.26>

ПРАВА НА РЕЗУЛЬТАТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ, ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ

THE RIGHTS TO THE RESULTS OF INTELLECTUAL, CREATIVE ACTIVITY IN THE CONTEXT OF THE SPOUSAL PROPERTY

Свєко В.Ю.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Піхурець О.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Статтю присвячено дослідженню правового режиму результатів інтелектуальної творчої діяльності, матеріальних носіїв, у яких втілено результати інтелектуальної, творчої діяльності, особистих немайнових та майнових (виключних) прав на результати інтелектуальної творчої діяльності, а також доходів, які та чи інша особа отримує під час здійснення своїх прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності в контексті майнових відносин подружжя. Дотепер не існує дослідження, яке б одночасно охоплювало правовий режим результатів інтелектуальної творчої діяльності, їхніх матеріальних носіїв, прав інтелектуальної власності та доходів від здійснення прав на результати інтелектуальної творчої діяльності як об'єктів права власності подружжя.

У статті доводиться, що ані об'єкти інтелектуальної творчої діяльності, ані права на них, ані доходи, які отримані від їх використання, не можуть вважатися спільною сумісною власністю подружжя, навіть у тому разі, якщо вони створені в шлюбі. Такі об'єкти з огляду на тісний зв'язок творчого процесу з особистістю людини-творця є об'єктами права особистої приватної власності подружжя.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності, які належать одному з подружжя, не можуть належати іншому з подружжя й не можуть бути передані йому за договором. Майнові права інтелектуальної власності подружжя можуть бути первісними та похідними в залежності від підстав їх виникнення. Первісні майнові (виключні) права інтелектуальної власності одного з подружжя не можуть підлягати поділу в разі розірвання шлюбу; і під час укладення договорів із зазначеними об'єктами одним із подружжя не потрібна згода іншого з подружжя. Похідні майнові (виключні) права інтелектуальної власності можуть бути об'єктами права спільної сумісної власності подружжя. І правочини з такими правами мають вчинятися за спільною згодою подружжя, відповідно до ст. 65 СК України.

Ключові слова: шлюб, подружжя, право інтелектуальної власності, об'єкти цивільних прав, право власності, речі, майнові права, право спільної сумісної власності, право особистої приватної власності подружжя.

The article is dedicated to the research of the legal regime of the results of intellectual creative activity, tangible carriers in which the results of intellectual, creative activity are embodied, personal intangible and tangible (exclusive) rights to the results of intellectual creative activity, as well as the income that a person receives (if so) in exercising one's rights on the results of intellectual, creative activity, in the context of spousal property relations. To date, there is no study that would simultaneously cover the legal regime of intellectual creative works, their material carriers, intellectual property rights, and the profits from the intellectual property results as spousal property objects.

In the article it is proven that neither the objects of intellectual creative activity, nor the rights to them, nor the income derived from their exploitation, can be considered as mutual (joint) spousal property, even if they are created within the marriage. Due to close connection of the creative process and the personality of the creator, such objects are the objects of private personal property of each spouse.

Moral intellectual property rights which belong to one spouse cannot be owned by the other spouse and cannot be transferred to him / her under a contract. Economic intellectual property rights may be primary and derivative, depending on the basis of their origin. The primary economic intellectual property (exclusive) rights of one of the spouses cannot be separated with the divorce; and when concluding regarding such objects by one spouse, there is no obligation of getting the consent of another spouse. Derivative economic (exclusive) intellectual property rights may be subject to mutual (joint) ownership of spouses. And transactions regarding such rights must be conducted through mutual consent of the spouses, in adherence to the article 65 of Family Code of Ukraine.

Key words: marriage, spouses, intellectual property rights, objects of civil rights, ownership, chattels, property rights, property rights, mutual (joint) ownership rights, spousal personal private property rights.

Постановка проблеми. Кожна людина має певні творчі, інтелектуальні здібності, які виявляються у створенні нею різноманітних результатів інтелектуальної, творчої діяльності (ідеальних об'єктів). У такому разі з'являються різні об'єкти цивільного права, кожен з яких має свій особливий правовий режим та особливий порядок правової охорони. Такими об'єктами, зокрема, є: результати інтелектуальної, творчої діяльності; матеріальні носії, в яких втілено результати інтелектуальної, творчої діяльності; особисті немайнові та майнові (виключні) права на результати інтелектуальної творчої діяльності; доходи, які та чи інша особа отримує, здійснюючи свої права на результати інтелектуальної, творчої діяльності.

Таке розмаїття об'єктів потребує виваженої системи правового регулювання відносин у цій сфері, де особливу увагу звертає на себе питання правового режиму результатів інтелектуальної, творчої діяльності в контексті майнових відносин подружжя. На сьогодні відомі численні суперечки між подружжям щодо належності прав на

результати інтелектуальної творчої діяльності. Водночас судами зазначені конфлікти вирішуються неоднозначно. Немає єдності в питаннях належності зазначених об'єктів і серед науковців.

Основною проблемою в цьому аспекті є питання: чи належать до об'єктів права спільної сумісної чи особистої приватної власності права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, майнові (виключні) права творців, матеріальні носії результатів інтелектуальної, творчої діяльності та доходи від використання зазначених об'єктів та прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням правового режиму майна подружжя свого часу були присвячені роботи М.В. Антокольської, В.К. Антошкіної, Т.О. Ариванюк, О.В. Дзери, І.В. Жилінкової, О.М. Калітенко, В.П. Маслова, З.В. Ромовської, В.О. Рясенцева та ін. Проте в роботах зазначених науковців не приділялося достатньої уваги правам на результати інтелектуальної творчої діяльності як можливого об'єкта права

спільної сумісної власності подружжя. Проблеми права інтелектуальної власності досліджувалися Ю.Л. Бошицьким, М.В. Гордоном, В.А. Дозорцевим, В.І. Жуковим, О.С. Іоффе, В.М. Крижною, О.А. Підпригорою, В.І. Сребровським, А.П. Сергеевим тощо. Проте зазначені науковці не акцентували увагу на особливостях регулювання правовідносин у сфері права інтелектуальної власності з участю подружжя.

Питання правового режиму результатів інтелектуальної творчої діяльності стосовно подружнього майна розкривалися в небагатьох роботах вітчизняних та іноземних учених, таких як В.О. Бажанова, Л.Р. Майданик, О.В. Протопопова, Г.М. Рабець, А.О. Расторгуєва тощо. Проте згаданими вченими розглядалися тільки окремі аспекти права інтелектуальної власності. На сьогодні не існує дослідження, яке б цілком охоплювало правовий режим результатів інтелектуальної творчої діяльності, їхніх матеріальних носіїв, прав інтелектуальної власності та доходів від здійснення прав на результати інтелектуальної творчої діяльності.

Метою статті є систематизація наукових поглядів на правові режими вказаних об'єктів цивільних правовідносин, аналіз судової практики з цього питання та визначення місця вказаних об'єктів у структурі майнових відносин подружжя з урахуванням положень чинного цивільного та сімейного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалося, у сфері здійснення творчої діяльності виникають різні за своєю природою та правовим режимом об'єкти права.

Інтелектуальна (розумова, духовна) діяльність людини може призвести до створення великої кількості результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Проте в науковій літературі досить поширеною є думка про те, що об'єктом права інтелектуальної власності є не кожний результат інтелектуальної діяльності особи, а тільки той, який відповідає певним критеріям [1, с. 175]. Тобто результати інтелектуальної діяльності обов'язково мають відповідати встановленим законом вимогам. Лише за цієї умови результати інтелектуальної діяльності можуть стати об'єктами права інтелектуальної власності. У разі їх невідповідності вимогам закону вони залишаються поза межами правової охорони [2, с. 385]. Така позиція, на нашу думку, є слушною, оскільки фактично інтелектуальна діяльність здійснюється людиною безперервно, а її наслідком є безліч різноманітних, як нематеріальних, так і матеріальних об'єктів. І не кожен із цих результатів є об'єктом правової охорони.

Творчою зазвичай вважається (духовно-практична, інтелектуальна) діяльність людини, результатом якої є створення оригінального, неповторного, самостійного результату науки (встановлення нових фактів (явищ), відкриття нових засобів, прийомів, закономірностей), а також методів дослідження та перетворення світу), літератури (поєми, повісті, вірші) чи мистецтва (живопис, скульптура). Суб'єктом творчої діяльності може бути лише людина. Природа інколи також створює унікальні шедеври, але в природі здійснюється процес розвитку, а не творчості. Творчість – процес усвідомлений, цілеспрямований і передбачуваний. Вона властива людині в будь-якій сфері її діяльності [3, с. 20].

Загальними визначальними ознаками результатів інтелектуальної творчої діяльності є те, що:

1) результати інтелектуальної, творчої діяльності являють собою нематеріальні блага. Нематеріальна природа цих об'єктів зумовлюється особливостями процесу їх створення, а саме розумовою діяльністю людини;

2) результат інтелектуальної творчої діяльності має бути новим (раніше не відомим, унікальним, отриманим уперше, оригінальним, неповторним);

3) результат інтелектуальної, творчої діяльності є об'єктивованим, тобто втіленим у матеріальній або

іншій об'єктивній формі, вираженим зовні самим творцем [4, с. 13];

4) нематеріальні об'єкти (твір, винахід) не обмежені в просторі, їх використання не пов'язане з фізичним володінням [2, с. 421], тобто вони можуть використовуватись одночасно невизначеним колом осіб;

5) через свою ідеальну природу результати інтелектуальної, творчої діяльності не підлягають амортизації та не зношуються, тобто здатні до неодноразового використання, збереження змісту (сутності), накопичення та інтегрування.

Отже, результати інтелектуальної, творчої діяльності визнаються такими за умови відповідності зазначеним вище ознакам. Ці критерії дозволяють відокремити результати інтелектуальної, творчої діяльності від інших об'єктів цивільного права. Проте вони не допомагають розв'язати питання щодо належності результатів інтелектуальної, творчої діяльності до спільної сумісної власності подружжя. Навіть більше, як у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України), так і в Сімейному кодексі України (далі – СК України) взагалі відсутні такі поняття, як «права інтелектуальної власності подружжя» або «права інтелектуальної власності одного з подружжя». Також не передбачено спеціальних положень щодо можливості належності майнових прав інтелектуальної власності до спільного майна подружжя [5, с. 13]. Разом із тим питання належності результатів інтелектуальної, творчої діяльності та прав на них кожному з подружжя потребують вирішення, оскільки, по-перше, кожен із подружжя може бути їх творцем, а, по-друге, у сучасних умовах постійно з'являються нові результати інтелектуальної, творчої діяльності, правовий режим яких потребує уточнення та законодавчого закріплення.

Крім того, у судовій практиці й дотепер іноді відбувається змішування понять «право власності» та «право інтелектуальної власності», наслідком чого стає неправильне вирішення судових спорів. Досить часто в цій сфері судами застосовуються норми про право спільної сумісної власності подружжя, тоді як зазначені норми регулюють права власності на матеріальні об'єкти, а не на результати інтелектуальної, творчої діяльності й не можуть бути безумовно застосовані до останніх.

Взагалі, термін «інтелектуальна власність» у науці цивільного права сприймається як загальна понятійна категорія, що склалась історично. Але, як зазначав В.А. Дозорцев, використання терміна «інтелектуальна власність» цілком правомірно в політичних актах. Проте вживання його для позначення юридичної категорії не можна визнати вдалим. Термін «власність» може створити тільки неправильну уяву про зміст права, його дію та способи захисту [6, с. 319]. Тому використання цього терміна не можна назвати вдалою ідеєю законодавця, оскільки саме слово «власність» (навіть у такому словосполученні) сприймається як похідне від традиційного речового права власності. Некоректність використання терміна «власність» стосовно нематеріальних об'єктів полягає в тому, що «інтелектуальну власність» не можна назвати «дійсною власністю», оскільки вона не є економічною категорією і поза правом існувати не може. Для реалізації результатів інтелектуальної діяльності, перетворення їх у товар потрібна монополія, тобто «правове закріплення». Вживання терміна «інтелектуальна власність» в юридичному значенні спричиняє плутанину ще в одному аспекті: воно перешкоджає чіткому розрізненню нематеріального результату інтелектуальної діяльності, який є об'єктом виключних прав, і його матеріального носія – об'єкта права власності [6, с. 319].

Отже, термін «інтелектуальна власність» є умовним терміном, хоча він набув значного поширення. Використання слова «власність» у терміні «інтелектуальна власність» зовсім не означає, що до відносин, які розгляда-

ються, застосовуються положення законодавства про власність. Поширення режиму права власності на результати інтелектуальної, творчої діяльності та застосування норм про право власності до об'єктів права інтелектуальної власності є неможливим.

Саме нематеріальна природа результатів інтелектуальної, творчої діяльності не дозволяє застосовувати до відносин, пов'язаних з ними, норми права власності, об'єктами якої є предмети матеріального світу. Як правильно зазначив Руслан Еннан, результати інтелектуальної діяльності є нематеріальними об'єктами (ідеї, рішення, образи, символи), що існують у свідомості їхніх творців. У цьому сенсі вони невід'ємні від своїх творців. Надання їм об'єктивної (матеріальної) форми – як рукопис, креслення, картина тощо – не змінює їхньої нематеріальної природи, адже навіть у разі відчуження (передання) матеріальних носіїв результати інтелектуальної діяльності залишаються у свідомості авторів, які їх створили та можуть бути знову ними відтворені [7, с. 12]. Ця особливість результатів інтелектуальної, творчої діяльності не враховується в разі віднесення їх до об'єктів права спільної власності подружжя.

На нашу думку, можна стверджувати, що загалом об'єкти права інтелектуальної власності через їх тісний зв'язок з особистістю творця та ідеальну сутність не можуть належати до об'єктів права спільної сумісної власності.

Таким чином, результати інтелектуальної, творчої діяльності не можуть розглядатися як об'єкти права спільної сумісної власності подружжя. Результат інтелектуальної, творчої діяльності, створений одним із подружжя, не може належати іншому з подружжя, навіть якщо зазначений об'єкт створений під час шлюбу.

Із результатами інтелектуальної, творчої діяльності тісно пов'язані особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності. Національне законодавство визначає, що право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності, зміст яких щодо певних об'єктів права інтелектуальної власності визначається кодексом та іншим законом (ч. 2 ст. 418 ЦК України).

Відповідно до ст. 423 ЦК України особисті немайнові права інтелектуальної власності належать творцеві об'єкта права інтелектуальної власності (результату інтелектуальної, творчої діяльності). Вони не залежать від майнових прав інтелектуальної власності та не можуть відчужуватися (передаватися) [8]. Особисті немайнові права відображають властивість нематеріального об'єкта (твору, винаходу тощо) зберігати зв'язок з особистістю творця. Зазначене положення дає змогу стверджувати, що особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності належать виключно одному з подружжя (творцю), не можуть належати іншому з подружжя і не можуть бути передані йому за договором.

Іншу групу прав інтелектуальної власності складають майнові (виключні) права на результати інтелектуальної, творчої діяльності. Виключні (майнові) права на нематеріальні результати інтелектуальної, творчої діяльності є особливою групою прав, які забезпечують правовий механізм товарного обігу цих об'єктів. Через свою нематеріальність зазначені результати не здатні до участі в обігу, тому в ньому беруть участь тільки права на ці об'єкти, оскільки їх можна надати чи ними можна поступитися. Виключне право – це легальна монополія, що забезпечує введення нематеріального об'єкта в цивільний обіг. Сутність його є майновою, оскільки саме сенс установлення режиму виключного права полягає в можливості забезпечити правовласнику можливість отримання доходів від використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності, виключаючи до того ж третіх осіб.

Змістом цих прав є правомочності на здійснення уповноваженою особою дій виключності й незалежного від

сторонніх осіб використання твору, що охороняється нормами права, та розпорядження ним (дозволяти використання), а також правомочність перешкоджати неправомірному використанню, серед них – забороняти таке використання, та інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом (ст. 424 ЦК України).

Майнові (виключні) права інтелектуальної власності, на відміну від особистих немайнових, відповідно до закону можуть бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, відповідно до закону можуть бути передані повністю або частково іншій особі, а також бути об'єктом інших цивільних відносин.

Питання належності майнових (виключних) прав інтелектуальної власності до об'єктів права спільної власності подружжя має досить дискусійний характер. Насамперед це зумовлено складною правовою природою майнових (виключних) прав інтелектуальної власності, які виникають при визначенні правового режиму майнових прав інтелектуальної власності.

Відповідно до ч. 3 ст. 368 ЦК України [8] та ч. 1 ст. 60 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один із них не мав із поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу) [9], якщо інше не передбачено договором або законом.

Зміст поняття «майно» розкривається у ст. 190 ЦК України. Вважається, що майном як особливим об'єктом є окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживною річчю. Майнові права визнаються речовими правами [8]. Отже, законодавець вважає майнові права річчю, тобто поширює на них режим речей, а також до майна відносить тільки речові права. Порівняння ст. 60 СК України та ст. 190 ЦК України дозволяє віднести майнові права, набуті подружжям під час шлюбу, до спільної сумісної власності, проте тільки речові.

Враховуючи суперечливу позицію законодавця щодо майнових прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності, спробуємо з'ясувати: чи належать виключні права інтелектуальної власності до майна? Чи є зазначені права об'єктами права спільної сумісної власності подружжя?

Майнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності начебто можна віднести до майна. Проте віднесення такого майна до спільного майна подружжя залежить від підстав виникнення таких прав.

Відповідно до ст. 422 ЦК України право інтелектуальної власності виникає (набувається) з підстав, установлених ЦК України, іншим законом чи договором. Найбільш поширеними підставами виникнення таких прав є створення літературних, художніх творів, винаходів та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності, договори та інші правочини (ст. 11 ЦК України) [8].

Творець у результаті створення об'єкта права інтелектуальної власності набуває особистих немайнових та майнових (виключних) прав, які є первісними. Подальша передача творцем майнових (виключних) прав іншим особам, наприклад, за договором про відчуження майнових авторських прав, породжує у таких суб'єктів вторинні права [5, с. 12–13] (похідні).

Отже, виникає питання: чи може один із подружжя стати суб'єктом первісного права на результат інтелектуальної, творчої діяльності й набути права на нього через власні дії, не пов'язуючи таке майнове (виключне) право із набуттям від інших осіб. Вважаємо, що ні, не може. Один із подружжя не може стати суб'єктом первісного права на результат інтелектуальної, творчої діяльності лише тому, що між ними укладено шлюб. Для виникнення

такого первісного права потрібна творча, інтелектуальна, розумова діяльність фізичних осіб (людей), на яку факт перебування в шлюбі не впливає. Тому, як би не сприяв один із подружжя створенню результату інтелектуальної, творчої діяльності, саме створення такого об'єкта є справою окремих фізичних осіб (людей).

Процес створення результату інтелектуальної, творчої діяльності, як процес творчий, не відбувається від імені подружжя, навіть якщо його створення відбувається в шлюбі. Творча діяльність одного з подружжя сама собою не може привести до виникнення первісних прав в іншого із подружжя. Отже, інший із подружжя може бути суб'єктом майнового (виключного) права як правонаступник автора результату інтелектуальної, творчої діяльності, тобто може бути суб'єктом похідного (вторинного) права інтелектуальної власності. Це похідне право інтелектуальної власності виникає виключно на підставі окремого цивільно-правового договору з автором (ст. 426, 427 ЦК України).

Отже, можна стверджувати, що первісні майнові (виключні) права інтелектуальної власності не можуть розглядатись як майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Згідно з цим первісні майнові (виключні) права інтелектуальної власності одного з подружжя не можуть підлягати поділу в разі розірвання шлюбу, й на укладення договорів із зазначеними об'єктами одним із подружжя не потрібна згода іншого з подружжя, відповідно до ст. 65 СК України [9].

Водночас кожен із подружжя має однакове право на набуття похідних майнових (виключних) прав інтелектуальної власності, які в умовах ринкової економіки набувають значення особливого роду «товару», який може бути об'єктом зобов'язальних, корпоративних або спадкових правовідносин [10, с. 143]. У разі набуття одним із подружжя майнових (виключних) прав на результат інтелектуальної, творчої діяльності на підставі договору про відчуження (використання) майнових (виключних) прав на результат інтелектуальної, творчої діяльності за спільні кошти подружжя, майнові (виключні) права необхідно включати до спільної сумісної власності подружжя, оскільки в такому випадку один із подружжя є не автором, а правонабувачем майнових (виключних) прав, тобто вторинним суб'єктом права інтелектуальної власності. З цього випливає, що похідні майнові (виключні) права інтелектуальної власності можуть бути об'єктами права спільної сумісної власності подружжя, отже, доходи від здійснення таких прав також необхідно віднести до спільної сумісної власності подружжя. І правочини з такими правами, відповідно до ст. 65 СК України [9], мають вчинятися за спільною згодою подружжя.

Результати інтелектуальної, творчої діяльності для сприйняття їх іншими особами мають бути відповідним чином об'єктивовані, тобто виражені в певній матеріальній формі, доступній для сприйняття. Така форма досить часто набуває вигляд матеріального носія, тобто речі. Відповідно до ст. 419 ЦК України право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного. Перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ. Перехід права власності на річ не означає переходу права на об'єкт права інтелектуальної власності [8]. З цього можна зробити висновок, що на матеріальні носії об'єктів права інтелектуальної власності поширюється режим речей. У зв'язку з цим також виникає питання про можливість віднесення матеріального носія результату інтелектуальної, творчої діяльності до спільної сумісної власності подружжя.

У літературі загальноприйнятою є думка, що матеріальна форма вираження твору – річ, на відміну від майнових авторських прав на твір, може бути об'єктом спільної сумісної власності подружжя [11, с. 114; 12, с. 14; 13, с. 92]. Проте ця позиція не є безумовною, оскільки в такому разі не взято до уваги підстави виникнення права власності на

новостворене майно (ст. 331 ЦК України) та на перероблену річ (ст. 332 ЦК України) [8].

Так, об'єкт права інтелектуальної власності може бути об'єктивований через втілення його в матеріальну форму, тобто шляхом створення нової речі або шляхом переробки іншої речі.

За правилами ст. 331 ЦК України, право власності на нову річ, яка виготовлена (створена) особою, набувається нею [8]. І в цьому разі, якщо особа перебуває в шлюбі, то на зазначену річ, яка є матеріальним втіленням результату інтелектуальної, творчої діяльності, виникає право спільної сумісної власності відповідно до ст. 60 СК України. За такої умови не має значення, на чий саме кошти набути матеріали, або кому з подружжя вони належать у зазначеному випадку, оскільки, створюючи результат інтелектуальної, творчої діяльності, втілений у матеріальному носії, матеріал як вид майна втрачає самостійне значення, власність на нього припиняється, виникають нові об'єкти цивільних прав. З'являється результат інтелектуальної, творчої діяльності, виникає виключне право на нього, а матеріальний носій, в якому результат втілений, стає носієм створеного результату інтелектуальної, творчої діяльності [12, с. 14].

Інша ситуація може мати місце, якщо особа переробила чужу річ (матеріал). Особа, яка самостійно переробила чужу річ, не набуває право власності на нову річ і зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу його вартість. Право власності на рухому річ, створену особою шляхом переробки з матеріалу, що їй не належить, набувається власником матеріалу за його бажанням, якщо інше не встановлено договором або законом. Якщо вартість переробки і створеної нової речі істотно перевищує вартість матеріалу, право власності на нову річ набуває за її бажанням особа, яка здійснила таку переробку. У цьому разі особа, яка здійснила переробку, зобов'язана відшкодувати власникові матеріалу моральну шкоду. Власник матеріалу, який набув право власності на виготовлену з нього річ, зобов'язаний відшкодувати вартість переробки особі, яка її здійснила, якщо інше не встановлено договором.

Отже, особа може створити матеріальний носій результату інтелектуальної, творчої діяльності з матеріалу, який не належить ні їй, ні іншому з подружжя. І в цьому разі ні вона, ні інший з подружжя не набуває права власності на таку річ. Право власності у цьому випадку буде набуватися власником матеріалів, а не подружжям. Вказаний аспект, на нашу думку, теж необхідно враховувати, встановлюючи правовий режим матеріального носія результату інтелектуальної, творчої діяльності.

Особа, яка створила той чи інший результат інтелектуальної, творчої діяльності, може розпоряджатися своїми майновими (виключними) правами інтелектуальної власності на цей об'єкт або саме цим об'єктом за договором.

Такі договори можуть бути як безоплатними, так і оплатними. Відповідно до п. 3 Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185, плата творцю (винахіднику, автору) за використання об'єкта права інтелектуальної власності є авторською винагородою. Плата за надання прав на використання об'єкта права інтелектуальної власності, що є предметом ліцензійного договору, є ліцензійним платежем [14].

Отже, виникає питання віднесення зазначених платежів до об'єктів права спільної власності подружжя. Відповідно до ст. 61 СК України об'єктом права спільної сумісної власності є заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя. Якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [9].

Таке широке визначення коштів, які належать до об'єктів права спільної сумісної власності, дає змогу зробити висновок, що в сенсі ст. 61 СК України до спільної сумісної власності подружжя належать будь-які доходи, що отримані одним із подружжя, за винятком тих, які відповідно до ст. 57 СК України належать до особистої приватної власності, наприклад, спадщина та подарунки. Водночас відповідно до ст. 58 СК України, якщо річ, яка належить одному з подружжя, плодоносить, дає приплид або дохід (дивіденди), він є власником цих плодів, приплоду або доходу (дивідендів). Вважаємо, що норма зазначеної статті за аналогією може бути застосована й у разі вирішення питання належності авторської винагороди та ліцензійних платежів.

Отже, оскільки підставою набуття первісних майнових (виключних) прав на результат інтелектуальної, творчої діяльності є створення твору (винаходу, тощо), то й доходи, які отримані під час здійснення таких первісних прав, належать тому з подружжя, хто є автором (творцем) такого нематеріального об'єкту.

Зазначимо, що існують і протилежні думки. Так, В.О. Бажанова вважає, що авторська винагорода, що була отримана одним із подружжя під час перебування в зареєстрованому шлюбі, є об'єктом права спільної власності подружжя [11, с. 104]. А.О. Расторгуєва теж зараховує до спільного майна подружжя доходи від реалізації права на винагороду, отримані в період шлюбу [12, с. 20].

Отже, доходи, які один із подружжя отримує в разі здійснення своїх прав інтелектуальної власності, будуть належати тому з подружжя, кому належать первісні права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, відповідно до ст. 58 СК України [9].

Наприкінці нашого дослідження необхідно зробити деякі **висновки**.

1. Результати інтелектуальної, творчої діяльності не можуть розглядатися як об'єкти права спільної сумісної власності подружжя, навіть якщо зазначений об'єкт створений під час шлюбу.

2. Особисті немайнові права інтелектуальної власності, які належать одному з подружжя, не можуть належати іншому з подружжя і не можуть бути передані йому за договором.

3. Первісні майнові (виключні) права інтелектуальної власності не можуть розглядатися як майно, яке належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Як наслідок, первісні майнові (виключні) права інтелектуальної власності одного з подружжя не можуть підлягати поділу в разі розірвання шлюбу, й під час укладення договорів із зазначеними об'єктами одним із подружжя не потрібна згода іншого з подружжя. Похідні майнові (виключні) права інтелектуальної власності можуть бути об'єктами права спільної сумісної власності подружжя. Правочини з такими правами мають вчинятися за спільною згодою подружжя, відповідно до ст. 65 СК України.

4. Матеріальна форма, в якій втілений результат інтелектуальної, творчої діяльності, може бути річчю, яка, на відміну від майнових прав на такий об'єкт, може бути об'єктом спільної сумісної власності подружжя. Якщо особа створила матеріальний носій результату інтелектуальної, творчої діяльності з чужого матеріалу, ані вона, ані інший з подружжя не набуде права власності на таку річ. Право власності в такому разі буде набуватися власником матеріалів.

5. Доходи, які один із подружжя отримує під час здійснення своїх прав інтелектуальної власності, будуть належати тому з подружжя, кому належать первісні права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, відповідно до ст. 58 СК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ливин С.Й. Сутність результату інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкта цивільного права. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 173–177.
2. Піхурець О.В. Поняття творчої діяльності та її значення у соціально-економічному розвитку держави. *Сучасні проблеми цивільного права та процесу*: навч. посіб. ; за ред. Ю.М. Жорнокуя, Л.В. Красицької. Харків: Право, 2017. 808 с.
3. Право інтелектуальної власності: акад. курс / за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. Київ: Вид.Дім «ІнЮре», 2007.
4. Еннан Р. Загальні засади правового регулювання інтелектуальної, творчої діяльності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 10–23.
5. Майданик Л. Здійснення спільних майнових прав інтелектуальної власності подружжя на твір за цивільним правом України. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 2. С. 12–17.
6. Дозорцев В.А. Интеллектуальные права: Понятие. Система. Задачи кодификации: сб. статей; Исслед. центр частного права. Москва: Статут, 2003. 416 с.
7. Еннан Р. Права на результати інтелектуальної діяльності: зміст та сутність. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2011. № 6. С. 10–16.
8. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
9. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
10. Литвин С.Й. Виключні майнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав. *Наше право*. 2015. № 6. С. 139–143.
11. Бажанова В.О. Здійснення майнових авторських прав подружжя. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6-2. Том. 1. С. 111–114.
12. Расторгуєва А.А. Право супругов на созданные и приобретенные в период брака объекты интеллектуальных прав и их материальные носители: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 2018. 24 с.
13. Рабец А.М. Исключительные права на произведения изобразительного искусства в системе имущественных правоотношений супругов. *Вестник ТвГУ. Серия «Право»*. 2015. № 3. С. 88–94.
14. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185. *Офіційний вісник України*. 2007. № 75. Ст. 2792.